

УДК 69.003:332.834

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ**Божанова В.Ю., д.е.н.***E-mail: vyu75@list.ru***Мавріцина Г.В.***E-mail: kaxoka@mail.ru**ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»*

В роботі була поставлена ціль: виявити проблеми та напрямки підвищення конкурентоспроможності будівельних підприємств з метою сприяння соціально-економічного розвитку України. Використано статистичний аналіз, індексний метод та логіко-сміслову моделювання. В статті виконано дослідження соціально-економічного розвитку України. Досліджено стан України у рейтингу глобального індексу конкурентоспроможності за 2001-2012 роки, а також динаміка виконання будівельних робіт за допомогою індексного методу. Проаналізована проблема реалізації стратегії конкурентоспроможності для підвищення рівня добробуту громадян до рівня економічно розвинутих держав світу. З метою забезпечення конкурентоспроможності будівельним підприємствам, запропоновані рішення для підвищення інвестиційної привабливості і впровадження інноваційних технологій. Необхідно стимулювання інноваційного розвитку. Підвищення конкурентоспроможності на будівельному ринку повинно бути спрямоване на підвищення інвестиційного клімату, зміцнення ринкової позиції, підвищення якості та економічної ефективності.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємств, обсяги будівництва в Україні, соціально-економічний розвиток країни, інноваційні технології, інвестиційна привабливість

UDC 69.003:332.834

COMPETITIVENESS OF THE CONSTRUCTION SECTOR AND SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE**Bozhanova V.Y., Doctor of Economics***E-mail: vyu75@list.ru***Mavritsyna H.V.***E-mail: kaxoka@mail.ru**Prydniprov's'ka State Academy of Civil Engineering and Architecture*

The purpose of the work is to detect problems and directions of competitive recovery of construction enterprises aiming to contribute to the social and economic development of Ukraine. The statistic analysis, the method of index numbers and the logic-semantic modeling have been used. The article investigates the socioeconomic development of Ukraine. The Ukraine's position in the Global Competitiveness Index

ranking in 2001-2012 as well as construction performance dynamics through the method of index numbers has been studied. The issue of competitiveness strategy implementation for raising the national affluence level to this one of the world's economically developed countries has been analyzed. In order to provide the competitiveness of construction enterprises, the solutions to investment prospects boosting and innovative technologies implementation have been proposed. A stimulation of innovative development is needed. The competitive recovery on construction market must be aimed to improve investment climate, to reinforce market position, to enhance quality and economical efficiency.

Key words: competitiveness of enterprises, construction volumes in Ukraine, socioeconomic development of country, innovative technologies, investment prospects

Актуальність проблеми. Зміни у будівельній нормативній базі є позитивним явищем лише у перспективі. Наразі тенденція на будівельному ринку на сьогоднішній день не змінюється. Як відомо, в докризовий період будівельний бізнес в Україні був одним з найбільш рентабельних. З приходом кризи на будівельному ринку почалася затяжна стагнація через те, що ринок вкрай чутливий до економічних та політичних змін, умови господарювання не визначені та пов'язані з великим ризиком. Подальший соціально-економічний розвиток України можливий за умов розширення внутрішнього ринку і підвищення конкурентоспроможності національної економіки, її окремих виробництв і областей. Одним з пріоритетних напрямків такого розвитку країни є будівництво, яке зараз має велике значення в світовій економіці. Україна має всі об'єктивні передумови, щоб стати однією з розвинених будівельних держав світу. Адаже на сьогоднішній день частка будівельних підприємств складає 7,2% від загальної кількості підприємств країни.

Аналіз останніх наукових досліджень. В 1991 році вступив в силу закон України «Про інвестиційну діяльність» [1], багато нормативних актів регулюють інвестування сфери житлового будівництва. Достатньо уваги в законодавчій сфері та науковій діяльності приділено механізмам доступності житла для населення. В свою чергу будівельні організації на власне розуміння формують свої стратегії розвитку під впливом факторів ринкового середовища. Але в Україні на практиці склались такі умови, що на теперішній час інвестиційна діяльність в будівництві стримується безліччю факторів впливу.

Багато наукових закордонних та вітчизняних досліджень присвячено питанням формування стратегії конкурентоспроможного розвитку підприємств в ринкових умовах, серед яких автори: Аакер Д., Ансофф І., Залунін В.Ф., Пивоваров С.Е., Ламбен Ж.-Ж., Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж. [2, 3, 8, 10, 11]. Серед провідних фахівців, наукові труди яких присвячено інвестуванню національної економіки та інвестуванню в житловій сфері можна відзначити: Дука А.П., Кушмаєва В.В., Федоренко В.Г. [6, 12, 13] та ін. Але, все ж не достатньо уваги приділено особливостям інвестування в будівництво при збереженні та підвищенні конкурентоспроможності в умовах економічної кризи. В наслідок цього, доцільно було б виявити проблеми та напрямки підвищення конкурентоспроможності будівельних підприємств з метою сприяння соціально-економічного розвитку України. Виходячи з цього, в даній науковій роботі поставлена наступна ціль.

Мета роботи: виявити проблеми та напрямки підвищення конкурентоспроможності будівельних підприємств з метою сприяння соціально-економічного розвитку України.

Викладення основного матеріалу дослідження. Незважаючи на те, що будівництво в Україні стає все більш розвиненим, розвиток і функціонування будівельного господарства ускладнюється цілою низкою проблем. Однією з причин подібного протиріччя є відсутність надійної і достовірної інформації про стан світового ринку будівельних послуг. Наслідком цього є зниження конкуренції на ринку будівництва, що ще більше погіршує стан будівельного господарства і затримує вихід України на світовий будівельний ринок. Суть конкурентної стратегії полягає в створенні майбутньої конкурентоспроможності. Конкурентна стратегія організації складається з ділових підходів і ініціатив, які вона використовує для залучення споживачів, опору конкурентному тиску і зміцнення своєї ринкової позиції.

Актуальною задачею в реалізації стратегії конкурентоспроможності є підвищення якості вітчизняних будівельних матеріалів, а також оптимізації співвідношення «ціна-якість». Одним з ефективних методів досягнення конкурентних переваг є інновації. Інновації можуть виявлятися в новому дизайні будматеріалів, в новому процесі виробництва, в новому підході до маркетингу або в новій методиці підвищення кваліфікації працівників тощо.

Незважаючи на те, що будівельний бізнес обіцяє нам великі перспективи, не можна забувати і про недобросовісну конкуренцію, яка з розвитком ринкових відносин підсилює свої позиції. Маються на увазі методи конкурентної боротьби, пов'язані з порушенням прийнятих норм і правил конкуренції. До таких методів відносяться:

- встановлення контролю над діяльністю конкурента з метою припинення цієї діяльності;
- зловживання пануючим положенням на ринку;
- встановлення дискримінаційних цін або комерційних умов;
- встановлення залежності постачань конкретних товарів або послуг від ухвалення обмежень відносно виробництва або розподілу конкуруючих товарів;
- таємна змова про торги і створення таємних картелів;
- розповсюдження помилкової інформації і реклами;
- порушення якості тощо.

Основна перевага ринкової системи полягає в її постійному стимулюванні економічної ефективності. Будівельне підприємство може бути конкурентоспроможним завжди, коли володіє перевагою перед конкурентами в залученні споживачів і захищене від дії конкурентних сил.

Підвищення конкурентоспроможності економіки та покращення інвестиційного клімату Це єдиний шлях для підвищення рівня добробуту громадян до рівня економічно розвинутих держав світу. Україна у рейтингу глобального індексу конкурентоспроможності за 2012-2013 роки поліпшила свої позиції на дев'ять пунктів і зайняла 73 місце серед 144 країн світу, які досліджувалися. Позиція України підвищується другий рік поспіль (після падіння на 17 пунктів у 2009-2010 роках) і досягла докризового рівня і наведена на рисунку 1 [7].

Рис. 1. Україна у рейтингу глобального індексу конкурентоспроможності [7]

Проте Україна все ще залишається у групі країн, які не досягли середнього показника конкурентоспроможності, і значно відстає від розвинутих держав.

Необхідність модернізації виробництва та структурної перебудови економіки потребує створення умов для акумулювання інвестиційних ресурсів і посилення інвестиційного потенціалу економіки.

У 2012 р. підприємствами країни виконано будівельних робіт на суму 62,3 млрд. грн., що в порівнянних цінах становить 86,2% до обсягів будівництва у 2011 р.

Скоротились обсяги будівельних робіт, виконані підприємствами з будівництва будівель і споруд, на 16,5%, установлення інженерного устаткування будівель та споруд – на 5,5%, завершення будівництва – на 9,4%, оренди будівельної техніки з оператором – на 17,1%. Разом з тим обсяги будівельних робіт, виконані підприємствами з підготовки будівельних ділянок, зросли на 5,5%.

Обсяги виконаних будівельних робіт обліковуються в рамках термінової звітності, якою охоплені великі, середні та вагомні за обсягами малі підприємства. Зважаючи на стислі терміни подання звітності (на 5 день після звітного періоду), з метою забезпечення об'єктивності інформації, формою спостереження передбачено уточнення даних за попередній звітний період. Дані уточнюються щомісячно. Індекси будівельної продукції розраховані відповідно до Методики (наказ Держстату України від 14.03.2013 № 91), яка розміщена на веб-сайті Держстату України, та подана на рисунку 2 [9].

Рис. 2. Індекс обсягу виконаних будівельних робіт у % до попереднього року [9]

На загальну тенденцію найбільше вплинула діяльність підприємств, що здійснюють будівництво будівель і споруд (частка яких у загальному обсязі

становила 79,8%). Серед них зменшили обсяги робіт підприємства з будівництва будівель (на 14,5%), доріг, аеродромів та улаштування поверхні спортивних споруд (на 27,6%), мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітену (на 35,5%), магістральних і місцевих трубопроводів, ліній зв'язку та енергопостачання (на 15,0% та на 14,7% відповідно).

Водночас збільшили обсяги робіт підприємства, що здійснюють будівництво підприємств енергетики, добувної й обробної промисловості (на 5,3%), будівництво водних споруд (на 31,7%).

Підприємствами 6 регіонів країни виконано 62,6% загального обсягу будівництва (м. Києва, Донецької, Дніпропетровської, Харківської, Полтавської та Одеської областей), зокрема 21,9% – будівельниками столиці. Нове будівництво, реконструкція та технічне переозброєння склали 79,6% від загального обсягу виконаних будівельних робіт, капітальний і поточний ремонт – 13,7% та 6,7% відповідно. Також були взяті обсяги виконаних будівельних робіт які обліковуються в рамках термінової звітності, якою охоплені великі, середні та вагомні за обсягами малі підприємства які наведені на рисунку 3 [9]. Індекси будівельної продукції розраховані: відповідно до Методологічних положень (наказ Держкомстату від 05.08.2011 № 200), які розміщені на веб-сайті Держстату України; з урахуванням уточнених даних щодо обсягів виконаних будівельних робіт підприємств та відповідно до КВЕД-2010 (секція «F»), та подані на рисунках 4, 5, 6 [9].

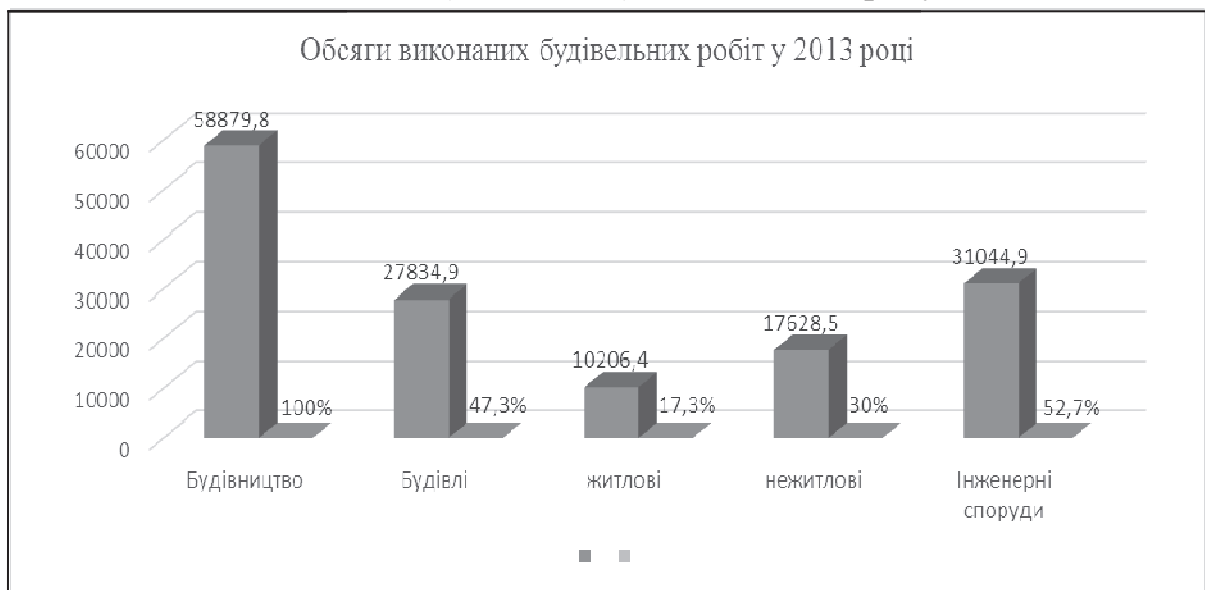

Рис. 3. Обсяги виконаних будівельних робіт у 2013р. [9]

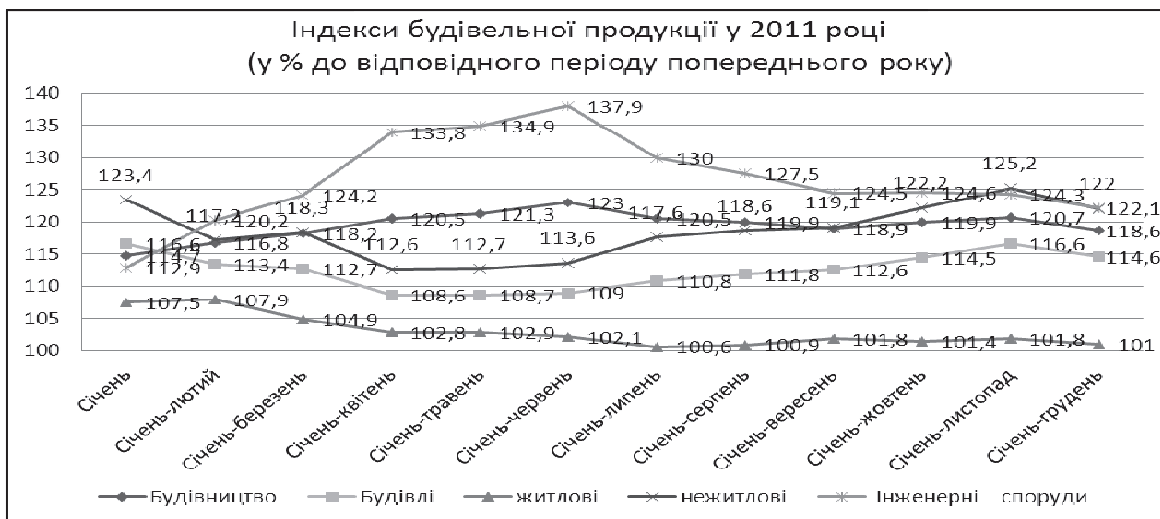

Рис. 4. Індекси будівельної продукції у 2011р. [9]

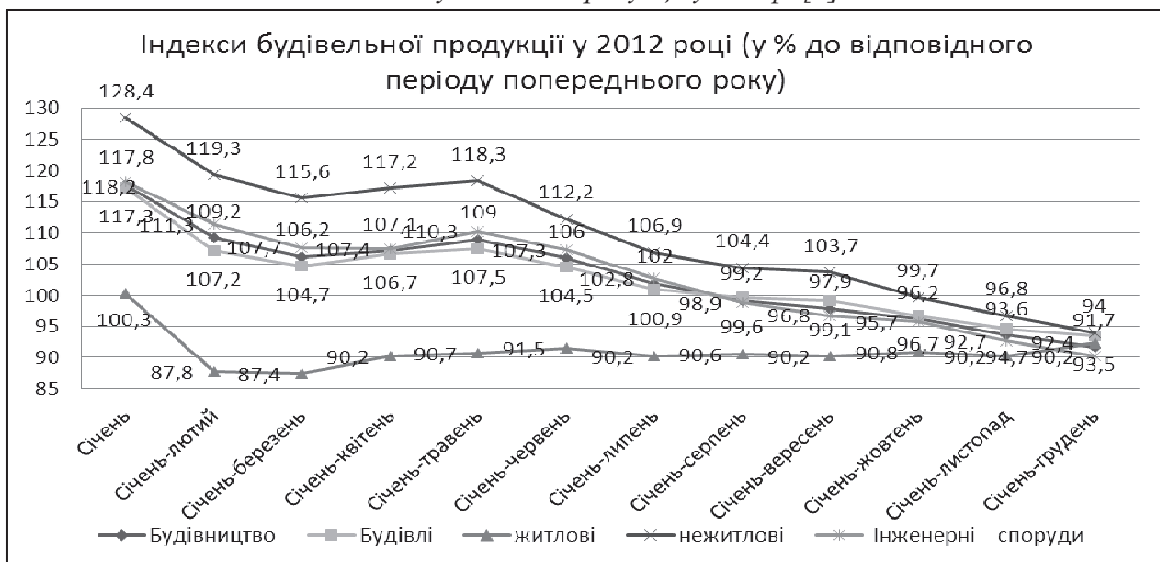

Рис. 5. Індекси будівельної продукції у 2012р. [9]

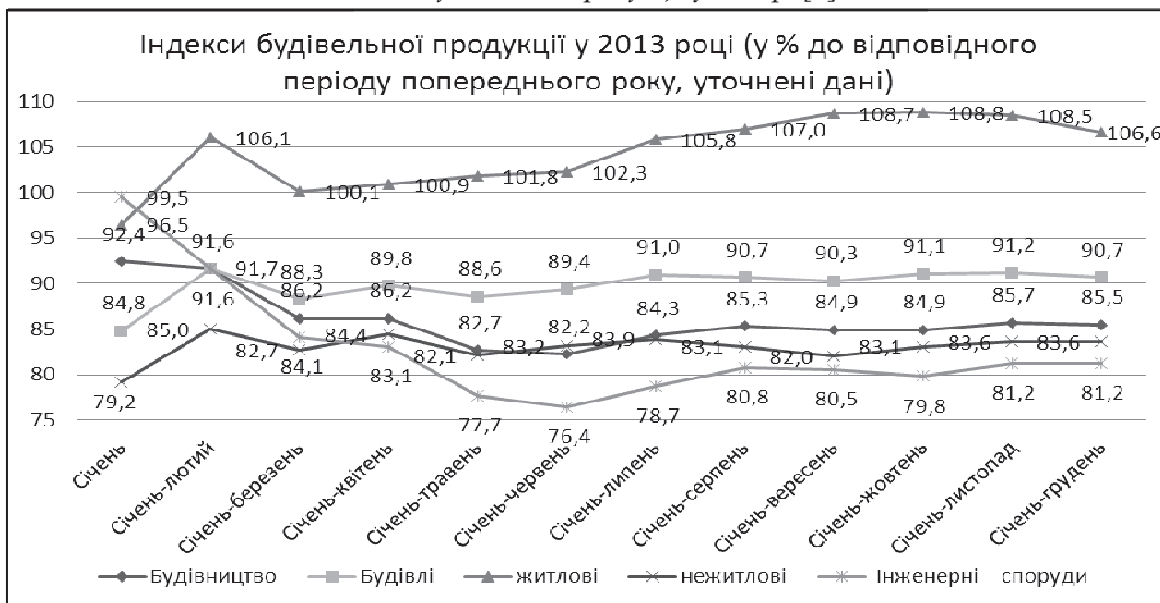

Рис. 6. Індекси будівельної продукції у 2013р. [9]

В сучасних умовах значної нерівномірності розвитку регіонів України, необхідно особливу увагу приділяти розробці регіональних стратегій розвитку будівництва, направлених на підвищення конкурентоспроможності і економічної ефективності регіональних будівельних компаній.

Для забезпечення своєї конкурентоспроможності, українським будівельним підприємствам необхідно розробляти і впроваджувати передові, що не поступаються зарубіжним, технології будівництва й управління, з урахуванням особливостей сучасних господарських процесів.

Конкурентостійке підприємство має ряд переваг перед іншими підприємствами будівельного профілю для отримання кредитів, залучення інвестицій, у виборі постачальників і в підборі кваліфікованих кадрів. Чим вище стійкість підприємства, тим менше воно залежить від несподіваної зміни ринкової кон'юнктури і тим менше ризик опинитися на краю банкрутства.

Розглядаючи економічну сторону конкуренції, досить чітко видно її позитивні сторони, такі як: сприяння науково-технічному процесу, що постійно примушує застосовувати кращі технології, раціонально використовувати ресурси, гнучка реакція на зміну попиту, що веде до зменшення витрат і гальмуванню зросту цін, вирівнювання норми прибутку на капітал і рівень заробітної плати. За допомогою конкуренції вимиваються економічно неефективні виробництва, застаріла техніка, неякісні товари або послуги.

Висновки. В результаті можна відзначити наступне: будівельний бізнес в Україні звісно має великі перспективи, але без розробки і впровадження інноваційних технологій, без стимулювання інноваційного розвитку великих змін не відбудеться. Також необхідна наявність достовірної інформації про стан українського та світового ринку будівельних послуг, для чіткого розуміння конкуренції та конкурентоспроможності. В свою чергу підвищення конкурентоспроможності на будівельному ринку повинно бути спрямоване, перш за все, на підвищення інвестиційного клімату, зміцнення ринкової позиції, підвищення якості та економічної ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України про інвестиційну діяльність: Від 18 вересня 1991р., №1560-ХІІ / Україна. Закон // Відомості Верховної Ради. – 1991. - № 47. - стор. 1351 – 1359.

2. Аакер Д. Стратегическое рыночное управление / Пер. с англ. Под ред Ю. Н. Каптуревского. – СПб.: Питер, 2002. – 544 с.
3. Ансофф И. Стратегическое управление: Сокр. пер. с англ. / Научн. ред. и авт. предисл. Л. И. Евенко. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
4. Божанова В.Ю. Определение привлекательной зоны для инвестирования в строительство жилья / В.Ю. Божанова // Комунальне господарство міст: Науково-технічний збірник. – Вип. 92. – Харків, 2010. – С. 79 - 89.
5. Божанова В.Ю. Підвищення інвестиційної привабливості житлового будівництва: теорія, методологія, практика / В.Ю. Божанова // - Київ: ДКС Центр, 2011. - 274 с.
6. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навч. посіб / А.П. Дука // 2-е вид. - К.: Каравела, 2008. – 432с.
7. ЄС отримав відповіді на економічні питання від України [Електронний ресурс] // Інформаційно-аналітичний бюлетень КМУ. – 26.07.2013. - Режим доступу: <http://www.info-kmu.com.ua/26.07.2013ukr.pdf/article/15560286.html>. - Заголовок з екрану.
8. Залунин В.Ф. Стратегия и тактика строительной фирмы в условиях рынка / В.Ф. Залунин // Днепропетровск: Придніпровський науковий вісник, 1998.- 240с.
9. Индекс объема выполненных строительных работ у % до попереднього року [Електронний ресурс] // Державний статистичний щорічник України. - Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/bud.htm - Заголовок з екрану.
10. Ламбен Жан-Жак. Стратегический маркетинг. Европейская перспектива: Пер. с франц. – СПб.: Наука, 1996. – 589 с.
11. Томпсон А. А., Стрикленд А. Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: Учебник для вузов / Пер. с англ. под ред. Л. Г. Зайцева, М.И. Соколовой. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576 с.
12. Федоренко В.Г. Інвестування національної економіки / В.Г.Федоренко // Київ: «Алерта», 2011. – 295с.
13. Кушмаєва В.В. Концептуальні засади державного управління інвестиційними процесами / В.В. Кушмаєва // Інвестиції: практика та досвід: науково-практичний журнал. – 2013. - № 5. – С. 4 – 9.